

Prof. dr Jovan Rodić*

Teškoće primene Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja

Samo je krajnji likvidacioni bilans tačan uz uslov da je sva imovina unovčena i obaveze plaćene.

Rezime

Neosporno je da u praksi postoje teškoće, dileme i nedoumice u primeni Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja. Stoga ovaj tekst obuhvata:

Utvrđivanje dobitka/gubitka u okviru kapitala u skladu sa MRS 1 – Prikazivanje finansijskih izveštaja,

Raspravu da li je finansijski položaj sinonim za bilans stanja,

Teškoće primene Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja u vođenju računovodstvenih knjiga i sačinjavanju bilansa,

Mišljenje revizora o finansijskim izveštajima u poslednje tri godine srednjih i velikih preduzeća u Srbiji, te

Predlog da se nacionalnim propisima uredi računovodstvo i sačinjavanje bilansa a da se pri sačinjavanju nacionalnih propisa uvažavaju MRS i MSFI kao krovni propisi.

1. UTVRĐIVANJE DOBITKA/GUBITKA U OKVIRU KAPITALA

Da bi se u skladu sa paragrafima 81 i 82 MRS 1 – Prikazivanje finansijskih izveštaja identifikovali prihodi i rashodi u okviru kapitala, neophodno je utvrditi:

- promenu stavki kapitala u bilansnom periodu,
- refleksiju primene stavki kapitala na bilans stanja i bilans uspeha,
- promenu stavki kapitala koje menjaju strukturu kapitala,

a potom utvrditi dobitak/gubitak po osnovu promene stavki kapitala i ukupan dobitak/gubitak.

1.1. Promena stavki kapitala u bilansnom periodu

AKCIJSKI KAPITAL

A. POVEĆANJE PO OSNOVU:

1. Naplate upisanih nenaplaćenih akcija,
2. Emisije novih akcija,
3. Konverzije neraspoređenog dobitka i rezervi u akcijski kapital,
4. Konverzije dividende u akcije.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Poništenja otkupljenih akcija,
2. Smanjenja nominalne vrednosti akcija radi pokrića gubitka,
3. Smanjenja nominalne vrednosti akcija po osnovu prenosa osnovnog kapitala u rezerve.

UDELI U KAPITALU

A. POVEĆANJE PO OSNOVU:

1. Naplate upisanih nenaplaćenih udela,
2. Naplate udela novih članova društva,
3. Konverzije rezervi i neraspoređenog dobitka u udele,
4. Konverzije obaveza u udele.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Povlačenja udela (član 124. Zakona o privrednim društvima),
2. Otkupa i poništenja udela,
3. Pokrića gubitka na teret udela,
4. Prenosa sa osnovnog kapitala u rezerve.

* Partner u EUROAUDIT-u doo, Beograd.

NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Novih upisa neuplaćenog osnovnog kapitala,
2. Pozitivne kursne razlike kada je upis izvršen u stranoj valuti.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Negativne kursne razlike kada je upis izvršen u stranoj valuti,
2. Uplate upisanog neuplaćenog osnovnog kapitala.

EMISIONA PREMIJA**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Prodaje emitovanih akcija iznad nominalne vrednosti,
2. Otkupa i poništenja sopstvenih akcija i udela ispod knjigovodstvene vrednosti udela.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Otkupa i poništenja sopstvenih akcija i udela iznad knjigovodstvene vrednosti,
2. Pokrića gubitka,
3. Prenosa u statutarnu rezervu.

ZAKONSKE REZERVE**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Izdvajanja iz neto neraspoređenog dobitka u zakonske rezerve.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Prenosa u statutarne rezerve,
2. Prenosa na neraspoređeni dobitak,
3. Pokrića gubitka.

Napomena: Smanjenje se može vršiti samo dok zakonske rezerve ne padnu na 10% od osnovnog kapitala (Zakon o privrednim društvima, član 272).

STATUTARNE REZERVE**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Izdvajanja iz neraspoređenog dobitka u statutarne rezerve.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Prenosa u zakonske rezerve,
2. Pokrića gubitka,
3. Prenosa u neraspoređeni dobitak.

REVALORIZACIONE REZERVE**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Pozitivnih efekata revalorizacije nematerijalne imovine osim goodwilla,
2. Pozitivnih efekata revalorizacije nekretnina, postrojenja i opreme,
3. Pozitivne kursne razlike na učešću u kapitalu preduzeća u inostranstvu,
4. Pozitivnih kursnih razlika ostvarenih kod jedinica u inostranstvu.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Negativnih efekata revalorizacije nematerijalne imovine osim goodwilla do visine postojeće revalorizacione rezerve,
2. Negativnih efekata revalorizacije nekretnina, postrojenja i opreme do visine postojeće revalorizacione rezerve,

3. Negativne kursne razlike na učešću u kapitalu preduzeća u inostranstvu do visine postojeće pozitivne kursne razlike,
4. Negativne kursne razlike ostvarene kod jedinica u inostranstvu do visine postojeće pozitivne kursne razlike,
5. Pokrića gubitka otuđenog sredstva (prodaja i rashodovanje) do visine revalorizacione rezerve otuđenih sredstava,
6. Prenos revalorizacione rezerve otuđenih ili potpuno amortizovanih sredstava na neraspoređeni dobitak,
7. Prenos na odložene poreske obaveze (MRS 12, Paragraf 61A).

REZERVE PO OSNOVU PRERAČUNA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA PRIKAZANIH U DRUGOJ FUNKCIONALNOJ VALUTI ODNOSNO U VALUTI PRIKAZIVANJA**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Pozitivnih efekata preračuna u dinare.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Negativnih efekata preračuna u dinare.

Napomena: Ovaj preračun se vrši pri sačinjavanju konsolidovanog bilansa.

Nerealizovani dobitci HOV**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Pozitivnih efekata preračuna HOV raspoloživih za prodaju na tržišnu vrednost.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Negativnih efekata preračuna HOV raspoloživih za prodaju na tržišnu vrednost do visine postojećih pozitivnih efekata,
2. Prenosa nerealizovanog dobitka HOV u bilans uspeha u momentu prodaje HOV.

Nerealizovani gubici HOV**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Negativnih efekata preračuna HOV raspoloživih za prodaju na tržišnu vrednost.

B. SMANJENJE PO OSNOVU

1. Pozitivnih efekata preračuna HOV raspoloživih za prodaju na tržišnu vrednost do visine postojećih negativnih efekata,
2. Prenosa nerealizovanog gubitka HOV u bilans uspeha u momentu prodaje.

NERASPOREĐENI DOBITAK**A. POVEĆANJE PO OSNOVU:**

1. Neto dobitka tekuće godine prenetog iz bilansa uspeha,
2. Korekcije neraspoređenog neto dobitka iz ranijih godina (smanjenje poreza na dobitak od strane poreske uprave, na primer),
3. Prenosa revalorizacione rezerve otuđenih ili amortizovanih sredstava,
4. Prenosa zakonske rezerve u neraspoređeni dobitak,
5. Prenosa statutarne rezerve u neraspoređeni dobitak.

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Korekcije neraspoređenog dobitka iz ranijih godina po osnovu povećanja poreza na dobitak od strane poreske uprave,
2. Konvertovanja dividende u akcije,

3. Konverzije u udele,
4. Isplate dividende vlasnicima,
5. Isplate bonusa zaposlenima,
6. Prenosa u zakonske rezerve,
7. Prenosa u statutarne rezerve,
8. Pokrića gubitka.

GUBITAK

A. POVEĆANJE PO OSNOVU:

1. Tekućeg gubitka prenetog iz bilansa uspeha,
2. Korekcije gubitka ranijih godina (povećanje poreza na dobitak od strane poreske uprave, na primer).

B. SMANJENJE PO OSNOVU:

1. Korekcije gubitka iz ranijih godina (smanjenje poreza na dobitak od strane Poreske uprave, na primer),
2. Otpisa na teret neraspoređenog dobitka,
3. Otpisa na teret osnovnog kapitala,
4. Otpisa na teret emisione premije,
5. Otpisa na teret zakonske rezerve,
6. Otpisa na teret statutarne rezerve.

1.2. Refleksija promene stavki kapitala na bilans

1.2.1. Promena stavki kapitala koje utiču na bilans stanja

a) Povećanje imovine

Direktno povećanje imovine nastaje kada promena stavki kapitala povećava imovinu, a to su:

- upis neuplaćenih akcija i udela,
- emisija i prodaja novih akcija,
- upis i naplata udela novih članova društva,
- emisiona premija po osnovu prodaje akcija iznad nominalne vrednosti,
- pozitivna emisiona premija po osnovu otkupa i poništenja sopstvenih akcija i udela ispod knjigovodstvene vrednosti,
- povećanje upisanog neuplaćenog kapitala po osnovu pozitivnih kursnih razlika,
- pozitivni efekti revalorizacije nematerijalne imovine (bez goodwilla), nekretnina, postrojenja i opreme,
- pozitivne kursne razlike na učešće u kapitalu preduzeća u inostranstvu i pozitivne kursne razlike ostvarene kod jedinica u inostranstvu,
- pozitivni efekti po osnovu preračuna finansijskih izveštaja prikazanih u drugoj funkcionalnoj valuti u dinare, i
- pozitivni efekti preračuna HOV raspoloživih za prodaju na tržišnu vrednost.

b) Smanjenje imovine

Smanjenje imovine nastaje kada promena stavki kapitala smanjuje imovinu, a to su:

- povlačenje udela u kapitalu,
- otkup i poništenje akcija i udela u kapitalu,
- negativne kursne razlike na upisani neuplaćeni kapital u stranoj valuti,
- negativna emisiona premija po osnovu otkupa i poništenja sopstvenih akcija i udela iznad knjigovodstvene vrednosti,

- negativni efekti revalorizacije nematerijalne imovine (osim goodwilla), nekretnina, postrojenja i opreme,
- negativne kursne razlike učešća u kapitalu preduzeća u inostranstvu,
- negativne kursne razlike ostvarene kod jedinica u inostranstvu,
- negativni efekti po osnovu preračuna finansijskih izveštaja u stranoj valuti u dinare, i
- negativni efekti preračuna HOV raspoloživih za prodaju na tržišnu cenu.

c) Smanjenje obaveza

Promene na stavkama kapitala izazvane smanjenjem obaveza su:

- konverzija obaveza u osnovni kapital, i
- smanjenje obaveza poreza na dobitak po osnovu korekcije poreza na dobitak na niže.

d) Povećanje obaveza

Promene na stavkama kapitala izazvane povećanjem obaveza su:

- povećanje obaveza za porez na dobitak po osnovu korekcije poreza na dobitak na više,
- obaveze za isplatu dividende vlasnicima,
- obaveze za isplatu bonusa zaposlenima, i
- odložene poreske obaveze formirane na teret revalorizacione rezerve (MRS 12, Paragraf 61A).

1.2.2. Promena stavki kapitala koje utiču na bilans uspeha

Postoje promene stavki kapitala koje izazivaju bilo povećanje prihoda, bilo povećanje rashoda.

Promene stavki kapitala koje povećavaju prihode su:

- prenos nerealizovanog dobitka HOV namenjenih prodaji u momentu njene prodaje.

Promene stavki kapitala koje povećavaju rashode su:

- prenos nerealizovanog gubitka HOV namenjenih prodaji u momentu njene prodaje.

1.2.3. Promene stavki kapitala koje menjaju strukturu kapitala

Promene stavki kapitala koje utiču na promenu strukture kapitala možemo podeliti u dve grupe – promene koje dovode do povećanja jedne i do smanjenja druge stavke kapitala i promene koje dovode do smanjenja kapitala i smanjenja gubitka.

Promene koje povećavaju jednu i smanjuju drugu savku kapitala su:

- naplata upisanog nenaplaćenog kapitala, povećava osnovni kapital a smanjuje upisani nenaplaćeni kapital,
- raspored neraspoređenog dobitka u osnovni kapital, povećava osnovni kapital a smanjuje neraspoređeni dobitak,
- raspored neraspoređenog dobitka na rezerve, povećava rezerve a smanjuje neraspoređeni dobitak,
- prenos emisione premije na rezerve, povećava rezerve a smanjuje emisiju premiju,
- prenos statutarne rezerve na zakonsku rezervu, povećava zakonsku a smanjuje statutarnu rezervu,
- prenos revalorizacione rezerve otuđenih ili amortizovanih sredstava na neraspoređeni dobitak, povećava neraspoređeni dobitak a smanjuje revalorizacionu rezervu, i
- smanjenje osnovnog kapitala na osnovu prenosa na zakonske rezerve, povećava zakonske rezerve a smanjuje osnovni kapital.

Promene koje smanjuju stavke kapitala i gubitak su:

- smanjenje nominalne vrednosti akcija radi pokrića gubitka, smanjuje i akcijski kapital i gubitak,
- smanjenje udela radi pokrića gubitka, smanjuje i gubitak i udele,
- smanjenje emisione premije radi pokrića gubitka, smanjuje i emisiju premiju i gubitak,
- smanjenje zakonske rezerve radi pokrića gubitka, smanjuje i zakonsku rezervu i gubitak,
- smanjenje statutarne rezerve radi pokrića gubitka, smanjuje i statutarnu rezervu i gubitak,
- smanjenje neraspoređenog dobitka radi pokrića gubitka, smanjuje i neraspoređeni dobitak i gubitak.

1.2.4. Dobitak/gubitak pa osnovu promene stavki kapitala

Paragraf 81 i 82 MRS1- Prikazivanje finansijskih izveštaja zahteva da se bilansira ukupan rezultat koji obuhvata dobitak ili gubitak utvrđen u bilansu uspeha i dobitak i gubitak ostvaren u okviru kapitala.

Saglasno napred izloženoj analizi odraza promene stavke kapitala na bilans stanja i bilans uspeha, dobitak ili gubitak po osnovu promene stavki kapitala treba utvrditi ovako:

1. Pozitivne kursne razlike po osnovu upisanog neuplaćenog kapitala,
2. Pozitivna emisiona premija po osnovu prodaje akcija iznad nominalne vrednosti,
3. Pozitivna emisiona premija po osnovu otkupa i poništenja sopstvenih akcija i udela ispod knjigovodstvene vrednosti,
4. Pozitivne kursne razlike na učešću u kapitalu preduzeća u inostranstvu,
5. Pozitivne kursne razlike ostvarene od jedinica u inostranstvu,
6. Revalorizaciona rezerva preneti na neraspoređeni dobitak po osnovu otuđenih ili amortizovanih sredstava,
7. Povećanje neraspoređenog dobitka po osnovu smanjenja poreza na dobitak

I PRIHOD OSTVAREN U OKVIRU KAPITALA (OD 1 DO 7)

8. Negativne kursne razlike po osnovu upisanog neuplaćenog kapitala,
9. Negativna emisiona premija po osnovu otkupa i poništenja sopstvenih akcija i udela iznad knjigovodstvene vrednosti,
10. Negativne kursne razlike na učešće u kapitalu preduzeća u inostranstvu,
11. Negativne kursne razlike ostvarene od jedinica u inostranstvu,
12. Smanjenje neraspoređenog dobitka po osnovu povećanja poreza na dobitak.

II RASHODI OSTVARENI U OKVIRU KAPITALA (OD 8 DO 12)

DOBITAK U OKVIRU KAPITALA (I – II), I > II

GUBITAK U OKVIRU KAPITALA (II – I), II > I

Ukupan rezultat je:

1. Neto dobitak u bilansu uspeha
2. Dobitak u kapitalu
- I Ukupno (1 + 2)
3. Gubitak u bilansu uspeha
4. Gubitak u kapitalu
- II Ukupno (3 + 4)

UKUPAN DOBITAK (I – II), I > II

UKUPAN GUBITAK (II – I), II > I

Budući da je dobitak/gubitak u okviru kapitala već u kapitalu, u kapital se prenosi samo neto dobitak/gubitak iz bilansa uspeha.

2. FINANSIJSKI POLOŽAJ I BILANS STANJA

MRS1 – Prikazivanje finansijskih izveštaja u paragrafima od 54 do 79 definiše i opisuje izveštaj o finansijskom položaju. U stvari, radi se o bilansu stanja, a finansijski položaj nije sinonim za bilans stanja, već je finansijski položaj deo finansijske analize (finansijska analiza obuhvata i analizu prinostnog, imovinskog i finansijskog položaja)¹.

Analiza finansijskog položaja vrši se na osnovu bilansa stanja, a treba da pruži informacije o:

- platežnoj sposobnosti,
- sposobnosti finansiranja investicije iz sopstvenog kapitala,
- zaduženosti,
- sposobnosti da prihvati i vrati novo kreditno zaduženje (kreditni bonitet) i oceni rizik u svakom navedenom segmentu informacije.

*
* *

U bivšoj SFRJ Služba društvenog knjigovodstva obelodanjavala je zbirni bilans svake privredne delatnosti i zbirni bilans svih preduzeća. To isto činio je i Centar za bonitet Narodne banke dok su njemu (do 2008. godine) predavani bilansi. Međutim, sada se bilansi predaju Agenciji za privredne registre, **ali Agencija ne obelodanjuje zbirne bilanse po delatnostima i zbirni bilans za sva preduzeća. To je veliki hendikep i za kreiranje ekonomske politike zemlje i za kreiranje poslovne politike preduzeća.**

Na osnovu finansijske analize zbirnih bilansa svih preduzeća dobijaju se informacije o prinostnom, imovinskom i finansijskom položaju privrede, **što je od kapitalnog značaja za kreiranje ekonomske politike zemlje**, tim pre što te informacije ne mogu da budu nadomeštene bilo kojim drugim informacijama.

Na osnovu finansijske analize prinostnog, imovinskog i finansijskog zbirnog bilansa delatnosti i te iste analize bilansa preduzeća koje pripada datoj delatnosti, dobijaju se informacije kakav prinostni, imovinski i finansijski položaj ima preduzeće u odnosu na konkurenciju. **To saznanje je od fundamentalnog značaja za kreiranje poslovne politike preduzeća.**

U cilju skretanja pažnje na značaj finansijske analize izvršili smo delimičnu analizu prinostnog i finansijskog položaja 100 bilansa za 2009. godinu srednjih i velikih preduzeća uzetih na principu slučajnog uzorka.

U oblasti analize finansijskog položaja izračunali smo koeficijent finansijske stabilnosti, koji iznosi:

1. Broj preduzeća sa koeficijentom finansijske stabilnosti do jedan	37
2. Broj preduzeća sa koeficijentom finansijske stabilnosti višim od jedan	56
3. Broj preduzeća totalno prezadužen	7
UKUPNO (1 do 3)	100

Preduzeća sa koeficijentom finansijske stabilnosti do jedan imaju zbir kapitala, dugoročnih obaveza i dugoročnih rezervisanja viši od dugoročno

¹ Vidi o tome: Rodić-Filipović, *Poslovne finansije*, IV izdanje, Beogradska poslovna škola, Beograd, 2010, str. 249.

vezane imovine, zbog čega je gotovina uvećana za kratkoročna potraživanja veća od kratkoročnih obaveza **pa su ta preduzeća likvidna**. Dakle, u posmatranom uzorku likvidno je 37% preduzeća.

Preduzeća sa koeficijentom finansijske stabilnosti iznad jedan imaju veću dugoročno vezanu imovinu od zbira kapitala, dugoročnih obaveza i dugoročnih rezervisanja viši, zbog čega je gotovina uvećana za kratkoročna potraživanja manja od kratkoročnih obaveza **pa su ta preduzeća nelikvidna**. U slučajnom uzorku 56% preduzeća je nelikvidno. Ova preduzeća ugrožavaju i likvidnost svojih poverilaca jer ne izmiruju obaveze u roku dospeća – nelikvidnost se širi poput zarazne bolesti kod ljudi.

U posmatranom uzorku 7% preduzeća ima gubitak iznad kapitala (totalno su prezadužena), imovina je manja od obaveza, **zbog čega će poverioci, kad-tad, morati otpisati deo svojih potraživanja od totalno prezaduženih dužnika**.

U okviru analize prinostnog položaja utvrdili smo stopu rizika ostvarenja neutralnog dobitka redovne aktivnosti². Rezultat je sledeći:

1. Broj preduzeća sa negativnom maržom pokriva	4
2. Broj preduzeća sa pozitivnom stopom rizika ostvarenja neutralnog dobitka redovne aktivnosti	71
3. Broj preduzeća sa negativnom stopom rizika ostvarenja neutralnog dobitka redovne aktivnosti	25
UKUPNO (1 do 3)	100

Skrećemo pažnju na to da je prinostni položaj preduzeća lošiji od napred iskazanog zbog toga što je Pravilnikom o Kontnom okviru i sadržini računa u Kontnom okviru („Službeni glasnik RS“, 4/2010) dozvoljeno da se negativni efekti kursnih razlika deviznih dugoročnih obaveza i negativni efekti valutne klauzule dinarskih dugoročnih obaveza evidentiraju do dospeća plaćanja dugoročne obaveze na aktivnim vremenskim razgraničenjima. Ovo su u suštini tekući rashodi skriveni u okviru vremenskih razgraničenja, pa je za njihov iznos precenjen dobitak iskazan u bilansu uspeha.

U uzorku 4% preduzeća imaju više varijabilne rashode od poslovnog prihoda. **Da ova preduzeća nisu uopšte poslovala, imala bi manji gubitak za iznos negativne marže pokriva.**

Iz uzorka 71% preduzeća ima pozitivnu stopu elastičnosti za ostvarenje neutralnog dobitka redovne aktivnosti, **preduzeća ostvaruju dobitak redovne aktivnosti**. Što je ova stopa viša, manji je rizik od gubitka, njena visina je, naravno, različita kod posmatranih preduzeća.

U okviru uzorka 25% preduzeća ima negativnu stopu ostvarenja neutralnog dobitka redovne aktivnosti. **Ova preduzeća posluju sa gubitkom (rizik je već nastupio)**. Što je negativna stopa viša, preduzeće je dublje u zoni gubitka. Naravno, posmatrana preduzeća imaju različitu veličinu negativne stope elastičnosti.

3. TEŠKOĆE PRIMENE MEĐUNARODNIH RAČUNOVODSTVENIH STANDARDARDA I MEĐUNARODNIH STANDARDARDA FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U VOĐENJU RAČUNOVODSTVENIH KNJIGA I SAČINJAVANJU BILANSA

Naše pitanje je – da li se mogu voditi računovodstvene knjige i sačinjavati bilanci uz izravnu (direktnu) primenu MRS i MSFI. Za odgovor na ovo pitanje neophodno je imati u vidu:

- 1) MRS i MSFI sadrže 2.330 paragrafa plus tumačenja i upustva. U svetu postoje milioni računovođa, pa nije realna pretpostavka da svi oni znaju da primenjuju 2.330 odredbi MRS i MSFI plus tumačenja i upustva, tim više što su pojedine odredbe nejasno napisane ili neprimenljive ili u suprotnosti jedna sa drugom.
  - 2) Polazna premisa MRS i MSFI je da finansijski izveštaji budu **istiniti i objektivni**, a odredbe nekih standarda su u suprotnosti sa tom premisom. Ilustracije radi, pomenimo sledeće:
    - a) dati i primljeni avansi u devizama na dan bilansa se ne kursiraju (MRS 21 – Efekti promene deviznih kurseva, Paragraf 16),
    - b) nerealizovani dobiti i gubici HOV namenjeni prodaji bilansiraju se u okviru kapitala, a kada se te HOV prodaju, prenose se u bilans uspeha (MRS 39 – Finansijski instrumenti: Prikazivanje i odmeravanje, Paragraf 55),
    - c) posle utvrđivanja oporezivog dobitka, poreza na dobitak i neto dobitka u bilansu uspeha, neto dobitak se koriguje na više ili na niže obračunom očekivanih budućih poreskih prihoda i poreskih rashoda, koji se evidentiraju na odloženim poreskim sredstvima i odloženim poreskim obavezama u bilansu stanja (MRS 12 – Porez na dobitak), što je u suprotnosti sa tradicionalnim računovodstvenim pravilom po kome se evidentiraju isključivo stvarno nastali poslovni događaji.
    - d) u svim Međunarodnim računovodstvenim standardima i Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja insistira se na vrednovanju nematerijalne imovine (osim goodwilla), nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava po fer vrednosti, a MSFI 3 – Poslovne kombinacije u Paragrafu 56 zahteva da se u slučaju pojave negativnog goodwilla ponovo procenjuje imovina i obaveze s ciljem da se negativni goodwill eliminiše.
  - 3) Određeni Međunarodni računovodstveni standardi su neprimenljivi. Po paragrafu 55 MSFI 3 – Poslovne kombinacije goodwill se ne amortizuje već se testira pri sačinjavanju bilansa u skladu sa MRS 36 – Umanjenje vrednosti imovine. Po ovom standardu test se vrši na bazi dinamičke prinostne vrednosti kapitala. Naime, goodwill je nastao pri kupovini preduzeća u iznosu razlike plaćenog iznosa za kupovinu preduzeća i knjigovodstvene vrednosti kapitala kupljenog preduzeća. Na dan bilansa dinamičkom prinostnom metodom procenjuje se vrednost kapitala. Procenjena vrednost kapitala upoređuje se sa knjigovodstvenom vrednosti kapitala – ako je procenjena vrednost kapitala jednaka ili viša od knjigovodstvene vrednosti kapitala, goodwill ostaje nepromenjen; suprotno, ako je procenjena vrednosti kapitala manja od knjigovodstvene vrednosti, goodwill se otpisom obezvređuje na teret rashoda do visine razlike.
- Međutim, kada je razlika između knjigovodstvene i procenjene vrednosti kapitala viša od goodwilla, za iznos razlike iznad goodwilla **umanjuje se vrednost svih delova imovine osim:**
- a) zaliha,
  - b) sredstava nastalih po osnovu ugovora o izgradnji (MRS 11),
  - c) odloženih poreskih sredstava (MRS 12),
  - d) sredstava nastalih po osnovu primanja zaposlenih (MRS 19),
  - e) finansijskih sredstava obuhvaćenih delokrugom MRS 39,
  - f) investicionih nekretnina koje se odmeravaju po fer vrednosti (MRS 40),

² Postupak vidi: Rodić – Filipović, *Poslovne finansije*, IV izdanje, Beogradska poslovna škola, Beograd, 2010, str. 252.

- g) bioloških sredstava koja se odmeravaju po fer vrednosti (MRS 41),
- h) odloženih troškova sticanja nematerijalne imovine koji nastaju u vezi sa ugovorenim pravima osiguravajuće kompanije po osnovu ugovora o osiguranju u okviru MSFI 4 – Ugovor o osiguranju, i
- i) ostalih sredstava (ili grupe za otuđenje) klasifikovanih kao sredstva koja se drže do prodaje u skladu sa MSFI 5 – Stalna imovina namenjena prodaji i poslovanja koja prestaju (Paragraf 2 MRS 36 – Umanjenje vrednosti imovine).

Dakle, za iznos razlike između knjigovodstvene i procenjene vrednosti kapitala umanjene za iznos goodwilla smanjuje se vrednost:

- nekretnina, postrojenja i oprema, i
- nematerijalna imovina,

mada je ova imovina vrednovana po fer vrednosti u skladu sa MRS 16. i MRS 38. Time, dakako, dolazi do sukoba odredbi standarda MRS 16. i MRS 38. na jednoj i odredbi standarda MRS 36. na drugoj strani.

Međutim, postoji i drugi problem. Kada se vrši procena kapitala prinosnom metodom, procenjena vrednost kapitala se dobija u jednom iznosu, to je vrednost osnovnog kapitala. Sa uknjiženjem procenjene vrednosti osnovnog kapitala, eliminišu se svi drugi oblici kapitala, među kojima su i nerealizovani dobiti HOV namenjenih prodaji i nerealizovani gubici HOV namenjenih prodaji. Sada nastaje problem otuda što po citiranom Paragrafu 2. MRS 36. vrednost ovih hartija od vrednosti u aktivu mora ostati nepromenjena i posle procene prinosne vrednosti kapitala. Implicitno, ovo znači da i posle procene vrednosti kapitala nerealizovani dobiti i nerealizovani gubici HOV namenjenih prodaji ostaju u okviru kapitala, a to znači da se procenjena vrednost kapitala povećava za nerealizovane dobitke HOV namenjenih prodaji i smanjuje za nerealizovane gubitke HOV namenjenih prodaji na dan procene. Ovim se, dakako, ruši i objektivnost procenjene vrednosti kapitala.

Najzad, poslednji problem je u tome što se procenjena vrednost kapitala mora iskazati po vlasnicima. Kod akcionarskih društva utvrđuje se nominalna vrednost akcije posle procene, a kod društva sa ograničenom odgovornošću utvrđuje se udeo u procenjenoj vrednosti kapitala svakog vlasnika. Novoutvrđene vrednosti po vlasnicima treba da se upišu u privredni registar, a nova nominalna vrednost akcija treba da se upiše i u registar hartija od vrednosti i u registar akcija kog Akcijskog fonda. Ovaj upis je otežan jer Zakon o privrednim društvima ne sadrži odredbe kada se vrši procena vrednosti kapitala i registrovanje vlasništva po osnovu te procene.

*
* *

Razmotrimo sada problem procene vrednosti kapitala dinamičkom prinosnom metodom. Postoje dve varijante prinosne vrednosti - prinosna vrednost posle servisiranja dugova i prinosna vrednost pre servisiranja dugova.

Ove varijante odbacuju različite prinosne vrednosti kapitala pa je dilema koju varijantu primeniti kod testiranja vrednosti goodwilla?³

Uz sve to, proceni vrednosti kapitala dinamičkom prinosnom metodom prethodi sačinjavanje bilansa na dan procene, a potom sledi:

- ispitivanje pozicije procenjivanog preduzeća na prodajnom i nabavnom tržištu,
- ocena tehničke i kadrovske sposobnosti procenjivanog preduzeća za obavljanje delatnosti kojom se bavi,
- finansijska analiza za predhodne od tri do pet godina procenjenog preduzeća i konkurencije,
- projekcija, najmanje za narednih pet godina, bilansa uspeha, bilansa stanja i neto novčanog toka,
- utvrđivanje cene kapitala,
- određivanje rezidualne vrednosti,
- diskontovanje neto novčanog toka i rezidualne vrednosti na sadašnju vrednost, i
- testiranje prihvatljivosti procenjene vrednosti kapitala.

Iz izloženog jasno je da procenu vrednosti kapitala mora raditi tim eksperata u kome će biti zastupljeni eksperti za: tržište, finansije, delatnost procenjenog preduzeća, računovodstva i procenu vrednosti preduzeća. Uz to, procena izaziva visoke troškove pa dolazi do dileme – šta raditi kada je trošak procene viši od goodwilla.

Nakon napred izloženog, jasno je da se procena vrednosti po MRS 36 - Umanjenje vrednosti imovine ne može obaviti pre sačinjavanja bilansa za tekuću godinu. Moguće je jedino procenu izvršiti posle sačinjavanja bilansa za tekuću godinu, a korekcije imovine i kapitala na osnovu procene vrednosti izvršiti u bilansu otvaranja za narednu godinu.

- 4) MRS 2 - Zalihe u Paragrafu 23. nalaže da se obračun vrednosti izlaza zaliha vrši ili po FIFO (prva ulazna cena = prvoj izlaznoj ceni) ili po prosečnoj ponderisanoj ceni. Dakle, obračun vrednosti izlaza zaliha ne može se vršiti po LIFO metodu (poslednja ulazna cena = prva izlazna cena), mada teorija i praksa računovodstva zahtevaju da se u uslovima inflacije obračun vrednosti izlaza zaliha vrši po LIFO metodi.

4. MIŠLJENJE REVIZORA

Revizorsko mišljenje o bilansima u Srbiji, koji su bili predmet revizije u periodu 2007-2009. godine, jeste sledeće:

Mišljenje revizora

	Bez rezerve	Sa rezervom	Uzdržavajuće mišljenje	Negativno mišljenje	Ukupno (1 do 4)
	1	2	3	4	5
2009.					
Broj	3.520	1.650	275	55	5.500
Procenat	64,00	30,00	5,00	1,00	100,00
2008.					
Broj	2.648	1.587	237	92	4.564
Procenat	58,02	34,77	5,19	2,02	100,00
2007.					
Broj	2.075	1.284	199	85	3.643
Procenat	56,96	35,25	5,46	2,33	100,00

Izvor: Komora ovlašćenih revizora, Beograd

³ Vidi o tome: Rodić-Filipović, *Procena vrednosti preduzeća*, ASIMEX, Beograd, 2010, str. 103.

Mišljenje revizora je u stvari ocena kvaliteta sačinjenog bilansa. Međunarodnim standardom revizije 700 i 705 opisano je kada revizor izražava mišljenje bez rezerve, mišljenje sa rezervom, uzdržavajuće mišljenje i negativno mišljenje. Pa ipak, izražavanje mišljenja je uslovljeno i iskustvom revizora, i shvatanjem revizora uticaja materijalne greške na objektivnost bilansa, i upornošću revizora da pribavi dokaze i shvatanjem odredbi međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja i međunarodnih računovodstvenih standarda, kako lica koje je sačinilo bilans tako i revizora, i najzad, manjom ili većom liberalnom prirodom revizora.

Posmatrajući ocenu kvaliteta bilansa na osnovu mišljenja revizora, uočava se da se kvalitet bilansa u poslednjoj u odnosu na predhodne dve godine popravlja. Međutim, **naše je uverenje da se na nivou bilo koje zemlje ne može biti zadovoljno sve dok mišljenje bez rezerve ne bude iznad 80% svih bilansa koji su bili predmet revizije.** Od ovog zahteva, sudeći po izloženim podacima, Srbija je veoma daleko.

ZAKLJUČAK

Naše je uverenje da se izloženi problemi u ovom tekstu mogu prevazići ovako:

- nacionalnim računovodstvenim propisima uređuje se politika računovodstva, evidentiranje poslovnih događaja i sačinjavanje bilansa, a
- pri sačinjavanju nacionalnih računovodstva uvažavaju se Međunarodni računovodstveni standardi i Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja kao „krovni računovodstveni propisi“.

Summary

It is indisputable that in practice there are difficulties, dilemmas and ambiguities in the application of International Accounting Standards nad International Financial Reporting Standards. Therefore this text includes:

Determining of profit / loss in equity in accordance with IAS 1 – Presentation of Financial Statements,

Debate whether the financial position is a synonym for balance sheet,

The difficulites of application of International Accounting Standards and International Financial Reporting Standards in the maintenance of accounting records and making the balance,

Auditor's opinion on the financial statements for the last three years for medium and large enterprises in Serbia,

A proposal to use national regulation to regulate accounting and making balances, while taking into account IAS and IFRS as an umbrella legislation for the drafting of national regulations.

Korist od prihvatanja ovog predloga bila bi:

- nacionalni računovodstveni propisi bili bi prilagođeni domaćem organizovanju i poslovanju preduzeća,
- nacionalni računovodstveni propisi bili bi jasni i lako primenljivi,
- nacionalni računovodstveni propisi ne bi bili u sukobima sa odredbama Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja,
- finansijski izveštaji (bilansi) bili bi kvalitetni, i
- najzad, troškovi računovodstvene funkcije u preduzeću bili bi niži.

U prilog ovom predlogu je u dogledno vreme uključenje Srbije u Evropsku uniju, a u Evropskoj uniji računovodstva preduzeća se uređuju nacionalnim propisima o računovodstvu članica Unije zasnovanim na IV direktivi Saveta Evropske unije (bilansi pojedinačnih preduzeća) i VII direktivi Saveta Evropske unije (konsolidovani bilansi)⁴.

LITERATURA

1. Međunarodni računovodstveni standardi i Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, „Službeni glasnik RS“, 77/10.
2. Prof. dr Jovan Rodić, prof. dr Milovan Filipović, *Poslovne finansije*, IV izdanje, Beogradska poslovna škola, Beograd, 2010.
3. Prof. dr Jovan Rodić, prof. dr Milovan Filipović, *Procena vrednosti preduzeća*, ASIMEX, Beograd, 2010.
4. Grupa autora, Komentar zakona o računovodstvu sa priložima IV, VII i VIII direktive Evropske unije, Privredni savetnik, 2006.

⁴ Vidi: Grupa autora, Komentar zakona o računovodstvu sa priložima IV, VII i VIII direktive Evropske unije, Privredni savetnik, Beograd, 2006, str. 115. i 116.